

Хроненко О.О.,
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри культурології
Маріупольського державного університету,
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАРІУПОЛЯ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Серед багатьох чинників, які впливали на суспільні та культурні практики населення Маріуполя, завжди був театр. На прикладі розвитку театру як мистецтва та як видовища і засобу проведення дозвілля можна простежити формування культурних, естетичних та навіть ідеологічних смаків різних соціальних груп населення регіону. Політична обставина, що додає темі актуальності, полягає в тому, що у зв'язку з повномасштабним вторгненням рф Маріуполь виконує досить важливу стратегічну роль, а отже його історія потребує всебічного вивчення та гідного представлення в загальноісторичному науковому дискурсі.

Мета – окреслити шляхи розвитку театральної культури Маріуполя на підконтрольній території України та за кордоном і визначити вплив театального мистецтва під час війни.

Театральні заклади Маріуполя після повномасштабного вторгнення рф перетворилися у прихистки, в яких перебували сотні чи навіть тисячі маріупольців. Загалом театральні трупи України після 24 лютого 2022 року кочували й будь-яке місце перетворювали на сцену із глядацькою залогою, що складалася з пересічних місцевих та переселенців. Простором для творення мистецтва були бомбосховища з низькими стелями та сирістю, прихистки, лікарні, метро – все, де люди могли зустрітися й почуватися в безпеці.

У колективі Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь) було 210 осіб. Із них лише 12 перебралися до Ужгорода, аби продовжувати спільну мистецьку діяльність. Решта із членів колективу частково

знайшли прихисток у Європі, інші – переїхали до РФ, чи Криму. Водночас багато театральних діячів Приазов'я стали колаборантами і почали працювати в окупованих містах.

Першою роботою, над якою почали працювати маріупольці на Закарпатті, була п'єса про Василя Стуса, висвітлена у театральній прем'єрі «Крик нації». Саме Стус став першим символом відродження Маріупольського театру, своєрідним скеровуючим вектором подальшого ідеологічного та практичного розвитку. У вересні 2022 року цю виставу показали на Міжнародному фестивалі українського театру «Схід-Захід». У ньому взяли участь 15 театрів з України, а також колективи з Польщі та Угорщини. Голова Донецької обласної військової адміністрації Павло Кириленко наголосив, що маріупольському театру не просто вдалося відновити роботу, але й швидко реагувати на події в Україні. Вистава «Крик нації» – це те, чого потребує сучасний український театр, і те, чого потребує сучасний європейський глядач [3].

Інша вистава «Маріупольська драма» – про власний біль кожного, хто промовляє зі сцени. Це важка вистава для емоційного сприйняття. Але для митців важливо, щоб ніхто не забував про їхній рідний Маріуполь, окупований і знищений Росією, де російські війська вбили сотні цивільних людей. Для вистави створили напис «Діти» перед театром в Ужгороді. Точно такий же, як був в Маріуполі у березні 2022 році, перед драмтеатром. Спектакль, присвячений подіям, які розгорталися того трагічного дня, 16 березня 2022 року. П'єса була написана за спогадами акторів, які перебували у розбомбленому театрі. Головні ролі зіграли евакуйовані актори Маріупольського драмтеатру на сцені Закарпатського академічного обласного українського драматичного театру ім. братів Шерегіїв (м. Ужгород). Текст документальної драми створив закарпатський письменник і драматург Олександр Гаврош за розповідями акторів Віри Лебединської, Дмитра Муранцева, Олени Білої, Ігоря Китриша, Матвія Китриша. Режисером-постановником драми виступив заслужений артист України Євген Тищук. Драматург усвідомлював труднощі роботи над п'єсою по гарячих слідах, тому брався за матеріал якомога ґрунтовніше. Дізнавшись про

брехливі твердження російської пропаганди, що Маріупольський театр зруйнували українські військові, зрозумів нагальність і потрібність своєї роботи, аби розповісти світові правду очима очевидців [4].

Водночас засновнику і режисеру маріупольського Народного театру «Театроманія» Антону Тельбізову після повномасштабного вторгнення РФ в Україну вдалося відновити діяльність театру в німецькому місті Ганновер. Колектив отримав нову назву – театральна студія «Театроманія 2:0». Це творчий осередок української молоді від 12 до 20 років, які опинилися в Німеччині під час військових дій в Україні. Студія працює на базі Української Спільноти Нижньої Саксонії у місті Ганновер. Керівником студії є Тельбізов Антон. Протягом 11 років він є режисером Народного театру «Театроманія», який було засновано у 2011 році у Маріуполі. Основний напрям роботи – опрацювання сучасних проблем у театральних постановках та розробка соціальних проєктів. У репертуарі театру камерні, музичні та драматичні вистави. Антон Тельбізов почав працювати з молоддю від 12 до 18 років і зрозумів, що дехто з них ніколи не був на сцені. Тепер до колективу долучаються українські актори, які наразі перебувають в Німеччині. Наразі «Театроманія» з успіхом представляє свої вистави не тільки українським, а й зарубіжним глядачам [1].

Зокрема, у січні 2023 році «Театроманія 2:0» підготувала нову прем'єру спектаклю «Крила». Ця документальна вистава розповідає про любов кожного актора до свого рідного міста і відповідає на таке важливе життєве питання сьогодення, як, наприклад, суспільство має ставитись до війни. Водночас ця вистава покликана дати відповідь на те, як молоді біженці справляються із травмою, спричиненою війною, і стають сильнішими після неї.

«Спогади про дім набувають нового сенсу. Ми згадуємо про найдрібніші речі зі свого життя: і про улюблену квітку, і про вулицю, і про світло у сусідньому будинку. Все це зараз сприймається інакше. Нам так хочеться додому, що ми нібито на КРИЛАХ летимо зі швидкістю світла, щоб вже ніколи не відпускати своє мирне життя», – розповів Антон Тельбізов. Вистава включає різноманітні акторські вправи театральної студії «Театроманія 2:0». У ній молоді актори

змогли показати все, чому вони навчилися протягом 7 місяців. Йдеться і про акторську майстерність, і сценічну мову, сценічний рух, ритміку та співи. Але головна мета — це показати ставлення людини до своєї Батьківщини та свого міста, в якому кожен зростав та розвивався. Місто стає відображенням людського характеру та звичок. Воно несе в собі сліди наших предків, які жили в ньому, стає пам'яткою історії нашої родини. Вистава йшла українською та німецькою мовами. Коли актори говорили українською, з'являлися німецькі титри, коли німецькою — навпаки, українські.

«Насправді для мене неважливо, що відбувається на сцені, важливо, що відбувається саме в суспільстві. Тому вважаю, що моє надзавдання, яке я собі ставив у цій виставі, було виконане повною мірою», — зазначив Тельбізов.

Крім цього у м. Білефельд створено філію «Театроманії» театр «Краплі» під керівництвом актриси і режисерки Ольги Самойлової. Обидва театри працюють з українською молоддю. Головною метою театрів є поширення української культури, мови, традицій в країні, яка прихистила їх від війни [2].

За словами Ольги Самойлової, театр виник випадково. У актриси вже було декілька проєктів, серед яких один вона реалізовувала з учнями профучилища. За один тиждень режисерка поставила з ними виставу. Згодом про це дізналися представники Українського волонтерського центру, які запросили Ольгу працювати до себе. Там актриса почала вести театральний гурток. Спочатку учасниками стали 5 дівчаток і 1 хлопчик. Але актриса розмістила оголошення, в якому розповіла про роботу гуртка.

«Ми, як краплі одного чогось великого, ніби цілого океану. І ці краплі у різному вигляді: у вигляді дощу, чи у вигляді інших водойм знаходяться в різних куточках землі. Ми як маленькі шматочки одного чогось великого цілого», — розповіла Ольга.

Наразі у колективі 15 акторів і актрис, яких об'єднує одне бажання — розповідати про страшну війну, що перевернула життя кожного з них. У театрі грають хлопці і дівчата з різних міст України: Одеси, Вінниці, Харкова, Луганська та Маріуполя [2].

У Білефельді дуже підтримують театр. Глядачі, які вперше побачили «Незламну», наголосили, що це театр справжніх професіоналів, роботи яких вони будуть з нетерпінням чекати.

Таким чином, колектив Донецького академічного обласного драматичного театру (м. Маріуполь) в Ужгороді продовжує підтримувати і популяризувати театральну культуру Маріуполя на підконтрольній території України та відіграє важливу роль для збереження і трансляції культурної пам'яті міста-героя. Водночас театральне життя Маріуполя в умовах воєнного стану продовжується завдяки діяльності Народному театру «Театроманія» та аматорському театру «Краплі» які продовжили готувати унікальні вистави за кордоном, що допомагають розповідати європейським містам правду про Україну та про те, що сталося з Маріуполем. Загалом вистави маріупольських колективів доречно показувати в кожному місті України та світу, адже вони розповідають історії тих, хто покинув свій дім через війну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Демідко О. 2022. «Театроманія» продовжує розвивати та підтримувати культуру Маріуполя. Донбас24, URL: <https://donbas24.news/news/teatromaniya-prodovzuje-rozvivati-tapidtrimuvati-kulturu-mariupolya>
2. Демідко О. 2023. У Ганновері відбулася прем'єра документальної вистави «Театроманії 2:0». Донбас24. URL: <https://donbas24.news/news/u-gannoveri-vidbulasya-premjera-dokumentalnoyi-vistavi-teatromaniyi-20>
3. Прокопчук Е. 2022. Драматичний театр Маріуполя виступив у Польщі – актори взяли участь у міжнародному фестивалі. Донбас24. 12 вересня. URL: <https://donbas24.news/news/dramaticnii-teatr-mariupolya-vistupiv-u-polshhi-aktori-vzyali-ucast-u-miznarodnomu-festivali>
4. Толочко Н. 2022. «Маріупольська драма»: вистава-свідчення про воєнний злочин проти українців. 10 жовтня. Медіа центр. URL: <https://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/mariupolska-drama-vystava-svidchennia-pro-voienyj-zlochyn-proty-ukraintsiv/2022-10-10-52951>